

**Kedves Lendületes Kutatók, tisztelt Elnök Úr, Főtitkárhelyettes Asszony,
Hölgyeim és Uraim!**

Minden országnak olyan pályázati rendszert kell fenntartania, amely a teljes kutatói életpályán, a fiattól az érett kutatóig sokféle élethelyzetre kínál kiválósági versenyben elnyerhető kutatási támogatást. Ennek fontos elemei a fiatalok korai önállósodását támogató pályázatok. Ezek közül is kiemelendő a 2009-ben elindult Lendület Program, amely fontos kiegészítője volt és maradt az OTKA pályázati rendszerének, és amely a tehetséges, már jelentős eredményeket felmutató fiatal kutatók önálló kutatócsoportjának finanszírozását tűzte ki célul. Az aránylag hosszú, ötéves futamidő valódi kutatói műhelyek felépítését teszi lehetővé. Egy sikeres pályázati rendszer önmagában is meghatározó hatást gyakorol egy ország kutatási ökoszisztémájára, de a Lendület Programnak a kutatóhálózat közvetlen formálása is célja volt, hiszen a legsikeresebb pályázatok anyagi támogatása lezárásuk után beépült az intézetek költségvetésébe. A program ezzel abban is segítette és formálta az intézeteket, hogy a nemzetközileg ígéretes kutatási területek felé forduljanak. A beépülés lehetősége az intézethálózat elcsatolása után megszűnt.

A Lendület Program sikerességét jól mutatja, hogy az MTA-tagok 2025. szeptemberi korfáját tekintve a 23 legfiatalabb (45–55 éves) akadémikus közül 14-en korábbi Lendület-kutatócsoport-vezetők voltak. Az Európai Kutatási Tanács által meghirdetett, a felfedező kutatásokat támogató programok, valamint az ERC Proof of Concept program keretében a magyar kutatók által elnyert pályázatok száma a 2007–2025-ös időszakban összesen 90, melyből 39 projekt lendületes kutatók vezetésével valósult, illetve valósul meg. E programok közül kiemelkedő a Starting és Consolidator kategóriákban nyertesek száma, ahol a nyertes magyar kutatók közel fele egyben Lendület-támogatott.

Ezeknek a sikereknek két magyarázata is lehet. Az egyik, hogy jó volt a kiválasztás, és azok nyerték el a Lendület Program támogatását, akik nélküle is képesek lettek volna rá, hogy akadémiakussá váljanak, és sikeresen induljanak az ERC-pályázatokon. De az is lehetséges, hogy a Lendület Program adott olyan lökést a munkájukban, hogy kimagasló eredményt tudjanak elérni. Bármelyik is az igazság a kettő közül, az eredmények azt mutatják, hogy a Lendület Program jól működött az elmúlt 15 évben.

Az Akadémia a Fiatal Kutatók Akadémiájával közösen egy nagymérvű felmérést készített, amelyben – többek között – megkérdeztük a kutatói közösséget arról, mennyire tartják fontosnak az Akadémia programjait, azon belül a Lendület-pályázatot. A hétfőn bemutatott eredmények szerint a válaszoló kutatók elsőprő többsége, 88%-a tartja fontosnak vagy kiemelten fontosnak a pályázatot, és mindössze 4%-a nem tartja fontosnak. A válaszok megoszlása azt mutatta, hogy a programot az átlagnál is fontosabbnak tartják a 45 év alattiak, a nők és a bölcsészettudományok képviselői.

A Lendület Program sikeressége és a belé vetett bizalom abban is megmutatkozik, hogy az MTA Titkársága a HORIZON-MSCA-2023-COFUND pályázaton posztdoktorok támogatására 5 millió euró támogatási keretet nyert. Ennek köszönhetően 2026-tól kezdődően az MTA pályáztatás útján támogatást nyújthat a világ bármely pontjáról érkező 35 kiváló kutatónak, hogy a Lendület-kutatócsoportok kutatásaihoz kapcsolódva végezzék kutatómunkájukat. Az első pályázati forduló 2025 augusztusában zárult le. A nemzetközi szakértői testület döntése alapján 20 posztdoktor nyert támogatást, akik 11 különböző nemzetiséget képviselnek, 35 százalékuk nő.

A pályázati kiírások és a döntési eljárások a nemzetközi tudományértékelési elveket követve folyamatosan megújulnak: a szakmai értékelést végző Lendület Zsűri összetétele 2024 óta nyilvános, és a benyújtott pályázatok szakterületeinek függvényében évente bővül külföldi zsűritagok bevonásával.

A döntéseket a Lendület Bizottság hozza, amelynek határozatai nem bírálhatók felül. A következő évtől a Lendület Programban elnyerhető éves támogatás összege másfélszeresére nő.

Kedves Kutatótársak!

A sok örömteli eredmény mellett nem hallgathatjuk el a problémákat sem. Az elnyert támogatások reálértéken ma a kezdeti évek támogatásának mintegy 60%-át érik el (ezért emeltük meg a jövő évtől a pályázható összeget). A csökkenő támogatásnak az lehetne a következménye, hogy a pályázat vonzereje csökken, de a számok nem ezt igazolják vissza. Az elmúlt 10 év átlagos nyelési aránya 17% volt, az utolsó évben 15,5%. Ez olyan alacsony, hogy a hazai legkiválóbbak pályázási kedvét is elveheti. Ez az oka annak, hogy a megszűnő beépülés pótlására létrehozott „Haladó” pályázati kategóriát a jövő évtől nem hirdetjük meg, így növelve a fiatalabbak nyelési esélyeit. Nagy szükség lenne a Lendület Program támogatási keretének jelentős emelésére.

15 év, egy fél emberöltő. Ennek a 15 éves sikertörténetnek állít emléket a Kozsík Diana szerkesztésével megjelenő kötet, amelyben olvashatják a program elindítójának, Pálinkás József elnök úrnak az írását a célokról és a kezdetekről, a jelenlegi és korábbi zsűri- és szekcióelnökök értékes gondolatait, egy összehasonlító elemzést és több mint 150 lendületes kutató izgalmas beszámolóját. 15 év – nemcsak büszkeség, hanem hatalmas felelősség is. Az MTA vezetésének feladata a program megőrzésén túl annak folyamatos megújítása, hogy a jövő kutatók előrehaladását is szolgálhassa.

Engedjék meg, hogy az idén 200 éves Akadémia Dísztermében idézzem Széchenyi a *Hitel*ben megfogalmazott gondolatát, amelyet a kiadvány mottójául választottunk:

„A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma. Nem termékeny lapály, hegyek, ásványok, éghajlat stb. teszik a közérőt, hanem az ész, mely azokat józanon használni tudja. Igazibb súly s erő az emberi agyvelőnél nincs. Ennek több vagy kevesebb volta a nemzetnek több vagy kevesebb szerencséje.”

Az utolsó gondolat legyen a köszöneté a korábbi, a jelenlegi és a jövőbeli pályázóknak, a nyerteseknek, valamint a döntés-előkészítőknek, az abban részt vevőknek. Egy pályázat akkor sikeres, ha a pályázók kiválóak, lelkiismeretesek, szívükön viselik a tudomány integritását és a csoportjaikban foglalkoztatott munkatársaik támogatását, ha az egyéni hiúságuk elé tudják helyezni a tudomány és a társadalom érdekeit. Köszönöm, hogy sok ilyen kutatóval dolgozhattam mind a pályázók, mind a pályázati döntéseket előkészítők között. Kiemelten köszönöm Sárpátki Árvácskának és munkatársainak odaadó és gondos munkájukat.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.